

การประชุมพระเถระนานาชาติเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๒

การประชุมครั้งล่าสุดของพระเถระชาวตะวันตกในคณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพงของหลวงพ่ocha หรือ “การประชุมเจ้าอาวาสโลก (World Abbot Meeting, WAM)” ได้จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๗ ถึง ๙ ธันวาคม ๒๕๕๒ ณ วัดป่านานาชาติ จังหวัดอุบลราชธานี การประชุมครั้งนี้มีพระเถระ ๒๘ รูปเข้าร่วมประชุม รวมทั้งพระราชสุเมธาจารย์ (พระอาจารย์สุเมโธ) เจ้าอาวาสวัดป่าอมราวดีในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ชาวตะวันตกรูปแรกของหลวงพ่ocha และในการนี้ พระราชภาวนาวิกรม (หลวงพ่อเลี่ยม จิตฺตมฺโม) เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง ได้เมตตากล่าวเปิดการประชุม

ประเด็นหลักของการประชุมปีนี้ คือการถอดถอนวัดป่าโพธิญาณ ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองเพิร์ธ ประเทศออสเตรเลีย ออกจากคณะสงฆ์วัดหนองป่าพง ถือเป็นการตัดสายสัมพันธ์กับพระอาจารย์พรหมวังโส (พระวิสุทฺธิสังวรเถร) ซึ่งเป็นทั้งเพื่อนเก่าและสมาชิกดั้งเดิมของคณะสงฆ์อย่างน่าเสียดาย

เหตุการณ์ต่างๆ ในระยะสองเดือนที่ผ่านมาได้สร้างความสั่นสะเทือนต่อทั้งคณะสงฆ์และฆราวาสอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ความรู้สึกแตกแยกได้ก่อตัวขึ้นอย่างกว้างขวางในหมู่ชาวพุทธทั่วโลก ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากหนังสือร้องเรียนและจดหมายต่างๆ ที่นำมาเสนอต่อที่ประชุม พระเถระหลายรูปได้พบรายชื่อที่คุ้นเคยจำนวนมากปรากฏอยู่ในกลุ่มรายชื่อผู้ร้องเรียน ความเห็นออกเห็นใจต่อความรู้สึกเหล่านั้น ผสมผสานกับความเสียดายที่ความรู้สึกดังกล่าวเกิดขึ้นบนพื้นฐานการตีความหมายเหตุการณ์ไปในทิศทางที่ต่างจากคณะสงฆ์อย่างมาก เป็นที่น่าเสียดายที่คณะสงฆ์ไม่มีโอกาสชี้แจงทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ได้รับการเรียกร้องอย่างเพียงพอ ทั้งยังเป็นเรื่องยากแก่การอธิบายด้วย เนื่องด้วยความตั้งใจที่จะรักษาหลักแห่งการปริกษาหรือและการแสวงหาความเห็นร่วมกัน จึงทำให้ไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากการเลื่อนคำอธิบายที่สอดคล้องต้องกันออกไปก่อน จนกว่าจะมีการประชุมร่วมกันเพื่อหารือในเรื่องดังกล่าว โดยพร้อมหน้า

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ จึงใคร่ขอสรุปลักษณะโดยรวมของคณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพงก่อน ในเบื้องต้น การบริหารในคณะสงฆ์ดังกล่าวนี้แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากการรวมศูนย์อำนาจแบบสำนักวาติกัน ในคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิก แม้ว่าบางคนในต่างประเทศจะวาดภาพให้เป็นเช่นนั้นก็ตาม ที่จริงแล้วคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่มีการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ และมีความยืดหยุ่นพอสมควร ในปัจจุบันคณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพงประกอบไปด้วยวัดสาขาจำนวนกว่า ๓๐๐ แห่ง มีพระภิกษุและแม่ชีไทยรวมกันประมาณ ๒,๒๐๐ รูป พร้อมด้วยพระภิกษุและนักบวชหญิงชาวต่างชาติ [*๑] อีกประมาณ ๑๗๐ รูป ในจำนวนทั้งหมดนี้มีพระภิกษุต่างชาติ ๔๐ รูปอาศัยอยู่ในประเทศไทย ส่วนที่เหลืออาศัยอยู่ตามวัดสาขาต่างๆ ทั่วโลก

ความเป็นสมาชิกในคณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพงเป็นไปด้วยความเต็มใจและสมัครใจที่จะอยู่ภายใต้หลักการและปฏิบัติตามข้อวัตรของหมู่คณะ คณะสงฆ์ชาวตะวันตกเป็นส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์ดังกล่าว แม้จะมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการของตนเกี่ยวกับกิจการภาคพื้นทะเล แต่ในกรณีที่เป็นเรื่องขัดแย้งโดยตรงกับนโยบายของคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ก็ยังคงต้องปฏิบัติตามมติของคณะสงฆ์ ในทำนองเดียวกัน คณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพงซึ่งอยู่ในประเทศไทยก็ต้องดำเนินการภายใต้การควบคุมดูแลของมหาเถรสมาคมเช่นกัน และด้วยความเคารพในกฎระเบียบเหล่านี้ ทำให้คณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพงสามารถรักษาลักษณะเฉพาะตนไว้ได้

หลวงพ่อกษัตริย์เป็นครูบาอาจารย์ที่เป็นที่เคารพรักของชาวพุทธทั่วโลก ดังนั้น การได้ชื่อว่าเป็นสายปฏิบัติของหลวงพ่อกษัตริย์จึงเป็นสิ่งที่นำมาทั้งสิทธิและความรับผิดชอบทั้งด้านจิตใจและวัตถุ จึงไม่น่าแปลกใจแต่ประการใด ที่คณะพระเถระในสายวัดหนองป่าพงจะเอาใจใส่ต่อการรักษาความเป็นปึกแผ่นของหมู่คณะ เพราะฉะนั้นประเด็นสำคัญที่สุดที่นำไปสู่การถอดถอนพระอาจารย์พรหมวังโสจึงไม่ใช่ความถูกต้องของตัวพิธีกรรม หากเป็นการตัดสินใจของพระอาจารย์พรหมวังโสที่ทำตามความเห็นส่วนตัวโดยพลการในสิ่งที่กำลังเป็นเรื่องโต้เถียงกันมาก เรื่องนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อส่วนรวม อีกทั้งยังขัดต่อมติของคณะสงฆ์ด้วย

สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ยากแก่การอธิบายประเด็นโต้แย้งต่างๆ ที่เกี่ยวกับพิธีบวชภิกษุณีคือกรอบความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ที่ถูกกำหนดและชี้นำไปในทิศทางที่คลาดเคลื่อน ปัจจัยจำนวนมากได้ถูกนำมาผูกโยงกัน ทั้งๆ ที่ควรจะพิจารณาแยกจากกัน นอกจากนี้การถอนชื่อวัดป่าโพธิญาณออกจากคณะสงฆ์วัดหนองป่าพงยังได้มีการนำเสนอในเว็บไซต์ ให้ดูเหมือนเป็นการตอบโต้ทันควันจากคณะผู้กุมอำนาจฝ่ายชายที่มีการกดขี่เพศหญิง และมีการยกเรื่องศีลธราในประเทศอังกฤษขึ้นมา เป็นข้ออ้างถึงความไม่เต็มใจของคณะสงฆ์ที่จะสนับสนุนการปฏิบัติธรรมของสตรี ผู้มีศรัทธาออกจากเรือนอย่างเต็มรูปแบบ หากทั้งหมดนี้คณะสงฆ์มิได้มีความเห็นเช่นนั้นเลย

ด้วยเหตุนี้ จึงขออธิบายถึงเรื่องที่มีความเกี่ยวเนื่องกันแต่แยกเป็นคนละส่วน ใน ๓ ประเด็นคือ

- 1 เหตุการณ์ในเมืองเพิร์ธและผลสืบเนื่อง
- 2 การบวชภิกษุณี
- 3 คณะศีลธรา

๑. เหตุการณ์ในเมืองเพิร์ธและผลสืบเนื่อง

ในราวกลางเดือนตุลาคม พระอาจารย์พรหมวังโสได้กราบเรียนให้พระอาจารย์สุเมโธทราบว่าคุณานจะดำเนินการบวชภิกษุณีขึ้นที่เมืองเพิร์ธก่อนสิ้นเดือน เมื่อพระสงฆ์ที่เมืองไทยได้รับทราบ ปฏิบัติกริยาส่วนใหญ่ก็มีทั้งประหลาดใจและผิดหวัง ต้นเหตุแห่งความรู้สึกเหล่านี้ไม่ใช่การคัดค้านการบวชภิกษุณีอย่างหัวชนฝา (ที่จริงแล้ว พระเถระชาวตะวันตกจำนวนหนึ่งเห็นว่า ฝ่ายที่ถือว่าการบวชภิกษุณีนั้นมีความชอบธรรมมีเหตุมีผลอยู่ไม่น้อย) แต่กระบวนการจัดอุปสมบทภิกษุณี เมื่อเดือนตุลาคมนั้นต่างหากที่ทำให้เกิดการสูญเสียความไว้นื้อเชื่อใจอย่างรุนแรง

อะไรทำให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น ? เนื่องจากการประชุมพระเถระชาวตะวันตกได้มีกำหนดล่วงหน้าไว้แล้วในเดือนธันวาคม และหัวข้อสำคัญประการหนึ่งในการประชุมคือ เรื่องการบวชภิกษุณี โดยการประชุมดังกล่าวนี้พระอาจารย์พรหมวังโสและคณะสงฆ์ในเมืองเพิร์ธจะเป็นเจ้าภาพ เมื่อพระเถระได้ให้ความสำคัญต่อการหารือเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในระดับนี้แล้ว จึงไม่อาจเข้าใจว่า เหตุใดจึงต้องเร่งรีบบวชภิกษุณีก่อนการประชุม จะรอถึงการประชุมไม่ได้หรือ ทั้งๆที่ได้มีการเตรียมการบวชภิกษุณีมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว เหตุใดคณะสงฆ์จึงได้รับแจ้งในเวลาอันกระชั้นชิด และทำไมจึงปกปิดการเตรียมการนั้น คณะสงฆ์กลายเป็นเพียงผู้ถูกแจ้งให้ทราบเมื่อการกระทำนั้นเสร็จสมบูรณ์แล้ว

พิธีกรรมดังกล่าวนี้ เป็นการปฏิรูปทางด้านพระวินัยในส่วนที่กำลังเป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่ และเป็นสิ่งที่คณะสงฆ์ไทยถือว่าไม่ชอบธรรม ฉะนั้นการกระทำเอาเองแต่ฝ่ายเดียว เสมือนเป็นการส่งสาส์นว่า พิธีการบวชภิกษุณีนี้ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์เลย นอกจากการทำใจยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเท่านั้น

คำถามดังกล่าวข้างต้นยังไม่ได้รับการอธิบายอย่างเป็นทางการ และไม่อาจทำความเข้าใจได้ว่า เหตุใดพระอาจารย์พรหมวังโสจึงต้องทำเช่นนั้น ในเมื่อท่านได้ยืนยันก่อนหน้านี้อย่างชัดเจนและลายลักษณ์อักษรว่าจะไม่ดำเนินการบวชภิกษุณีโดยพลการ เมื่อปีที่แล้ว ท่านได้เขียนจดหมายตอบพระเถระรูปหนึ่งว่า ท่านรู้สึกเสียใจที่มีผู้เชื่อว่าท่านคิดจะทำเช่นนั้น คณะสงฆ์ได้รับแจ้งในเวลาต่อมาว่า พระอาจารย์พรหมวังโสได้เปลี่ยนใจแล้ว และคณะสงฆ์ก็สมควรที่จะ"ก้าวต่อไป"เหมือนกัน การตอบคำถามเพียงเท่านั้นย่อมไม่อาจเป็นที่ยอมรับได้ว่าเพียงพอ

สำหรับคณะพระเถระสายวัดหนองป่าพง ประเด็นสำคัญก็คือ การไม่ยินยอมขอความเห็นชอบต่อการกระทำใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ตามที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว ในการประชุมเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพงได้ย้ำถึงความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามนโยบายของมหาเถรสมาคมในประเด็นที่ว่า การบวชภิกษุณีเถรวาทได้ขาดตอนไปแล้วและไม่สามารถรื้อฟื้นขึ้นใหม่ได้

โดยชอบธรรม ทั้งนี้ ถือได้ว่าการคงความเป็นสมาชิกในคณะสงฆ์ต่อไปเท่ากับเป็นการยอมรับมติดังกล่าว โดยปริยาย ตามธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมา การไม่ให้เกียรติต่อคณะสงฆ์ดังกล่าวการกระทำของพระอาจารย์พรหมวังโส นั้น ถือเป็นเรื่องหนักหนาสาหัสพอสมควร และถือเป็นการกระทำที่ไม่ไว้หน้ากันเลย

เมื่อพระอาจารย์พรหมวังโสได้ตัดสินใจดำเนินการตามแผนที่วางไว้ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ท่านจึงจัดบวชภิกษุณีโดยไม่แจ้งแม้แต่พระอุปัชฌาย์ของท่านคือสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช) หรือ พระราชภาวนาวิกรม (หลวงพ่อเลี่ยม ฐิตธมฺโม) ผู้เป็นประธานสงฆ์วัดหนองป่าพง

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา พระอาจารย์พรหมวังโสได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่พระอุปัชฌาย์ และได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ (พระวิสุทฐิสังวรเถร) การที่พระภิกษุชาวตะวันตกจะได้รับเกียรติเช่นนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อยเลย เกียรติยศเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการยอมรับนับถือ ความไว้วางใจที่มีต่อท่าน และความสามารถที่จะรับผิดชอบในระดับสูง ดังนั้น การกระทำดังกล่าวของพระอาจารย์พรหมวังโสจึงดูเหมือนว่าท่านไม่ให้ความสำคัญต่อเกียรติยศที่ท่านได้รับ และในสายตาของคณะสงฆ์ถือเป็นการกระทำที่ไม่กตัญญู

ในการประชุมสงฆ์ที่วัดหนองป่าพง เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ คณะสงฆ์เปิดโอกาสให้พระอาจารย์พรหมวังโส กลับสมานฉันท์กับคณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพง(และคณะสงฆ์ไทยโดยปริยาย) ด้วยการยอมรับความเป็นโมฆกรรมของพิธีบวชดังกล่าว แต่พระอาจารย์พรหมวังโสก็ยังไม่อาจปรับเปลี่ยนท่าทีของท่าน คณะสงฆ์จึงไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากการถอดถอนวัดของพระอาจารย์พรหมวังโสออกจากคณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพง ดังที่สามารถฟังจากบันทึกเสียงการประชุมได้อย่างชัดเจนว่า ในที่ประชุมมีการลงมติด้วยการแสวงหาฉันทมติจากที่ประชุมสงฆ์ ๑๖๐ รูปโดยพร้อมเพรียง มากกว่าจะมี “เสียงพึมพำจากบางท่านสนับสนุน” ดังที่ได้นำไปพูดกันในอินเทอร์เน็ต [*๒] ทั้งนี้พระอาจารย์พรหมวังโสเป็นเพียงเสียงเดียวที่ไม่เห็นด้วย มติดังกล่าวมิได้มุ่งหมายจะลงโทษ แต่เป็นการแสดงความรับรู้อย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการแยกทางกันเดิน นับแต่นั้นเป็นต้นไป พระอาจารย์พรหมวังโสไม่อาจแสดงตนว่า เป็นตัวแทนคณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพงได้อีกต่อไป

๒. การบวชภิกษุณี

เรื่องการบวชภิกษุณีนี้นั้นมีข้อโต้แย้งที่เป็นเหตุผลทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและคัดค้าน แม้ในคณะสงฆ์เองก็มีความเห็นนานาประการ เมื่อเป็นเช่นนี้ สถานการณ์ที่ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน คือ การพยายามหาจุดสมดุลจากข้อโต้แย้งที่หนักหน่วงทั้งสองด้าน ในด้านหนึ่งเห็นว่าควรเชื่อตรงต่อบุพการีของเรา แต่อีกด้านหนึ่งเห็นว่าควรรับผิดชอบต่อยุคสมัยและสังคมที่เราอยู่

ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสายวัดป่าที่ยังรากลึกในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงในเรื่องใหญ่ เช่นนี้ ต้องได้รับความยินยอมของคณะสงฆ์ในวงกว้าง องค์กรทั้งมวลของคณะสงฆ์จะต้องมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อไม่ให้เกิดการแตกแยก ในเมื่อผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในสายของเราปัจจุบันไม่มีการยอมรับอย่างเป็นทางการถึงความชอบธรรมในการบวชภิกษุณีฝ่ายเถรวาท เราจึงไม่อาจจะริเริ่มได้เอง เว้นแต่จะขอมตัดความสัมพันธ์กับรากเหง้าของตน ทักษะเช่นนี้มีได้มีอยู่เพียงคณะสงฆ์สายวัดหนองป่าพงเท่านั้น ดังองค์ ท.โลลามาที่ได้เชื้อเชิญชาวพุทธทั่วโลกมาร่วมประชุมกันเรื่องการบวชภิกษุณีเมื่อปี ๒๕๕๐ ก็ได้กล่าวว่า ท่านเองก็ไม่อาจรื้อฟื้นสถานะของภิกษุณีได้ หากปราศจากความยินยอมพร้อมใจจากคณะสงฆ์ทิเบต แม้ความเห็นชอบต่อการบวชภิกษุณีในที่ประชุมนั้นจะเป็นเอกฉันท์ก็ตาม

การจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกี่ยวกับสถานะทางการปฏิบัติธรรมของสตรีในฝ่ายเถรวาท มิใช่เพียงการทำตามใจตนด้วยการอนุมัติให้มีการบวชภิกษุณีและหวังว่าจะได้รับความเห็นชอบจากคณะสงฆ์กลุ่มใหญ่ในภายหลัง การดำเนินการเช่นนั้นอาจเป็นการตอกล้มความขัดแย้งระหว่างวัดสาขาต่างประเทศกับวัดสาขาอีกสามร้อยแห่งที่อยู่ในประเทศไทย ตามทักษะของเรานั้น ผลในทางบวกจากการแยกตัวออกจากรากเหง้าของเราจะมีน้อยมาก ทั้งนี้ เราตระหนักดีว่า ทักษะเชิงอนุรักษ์นิยมเช่นนี้อาจจะไม่เป็นที่พอใจของชาวพุทธบางกลุ่มในโลกตะวันตก แต่เราเห็นว่าการตัดขาดจากต้นกำเนิดเช่นนี้เป็นแผลร้ายที่จะขัดขวางต่อความเจริญทางจิตใจของผู้ที่พึงพาอาศัยการปฏิบัติธรรมในสายนี้ ไม่ว่าจะเป็สตรีหรือบุรุษ และไม่ว่าจะเป็นฆราวาสหรือนักบวชก็ตาม

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันอันเก่าแก่ที่ดำรงอยู่มายาวนาน แท้จริงแล้ว นับเป็นองค์กรที่ยังดำเนินการตามกฎระเบียบที่มีมาแต่ดั้งเดิมที่เก่าแก่ที่สุดในโลก การบันทึกครั้งสุดท้ายเกี่ยวกับภิกษุณีนิายเถรวาทในศรีลังกานั้นนับเป็นเวลาเกือบพันปีมาแล้ว การฟื้นคืนสถานะของภิกษุณีให้เป็นผู้สืบทอดสายปฏิบัติธรรมอันล้ำค่าที่น่าเคารพเลื่อมใส เป็นความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ หากจะทำด้วยความเห็นชอบและฉันทานุมัติของคณะสงฆ์ส่วนใหญ่แล้ว ย่อมต้องใช้เวลา

แม้การเปลี่ยนแปลงในองค์กรอันเก่าแก่นี้ไม่อาจเกิดขึ้นโดยเร่งรีบ แต่ก็เป็สิ่งที่เกิดขึ้นได้ คณะสงฆ์ไทยมีพระเถระที่น่านับถือหลายรูปที่ได้พยายามสืบค้นเรื่องเกี่ยวกับสถานะและการฝึกอบรมภิกษุณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ปฏิบัติกรแทนสมเด็จพระสังฆราช คือสมเด็จพระพุฒาจารย์ นอกจากนั้น พระสงฆ์หลายรูปที่เข้าร่วมการประชุมพระเถระในเดือนธันวาคมปีนี้ ยังแสดงเจตนารมณ์ที่จะหารือกับคณะสงฆ์ฝ่ายปกครอง เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อหาแนวทางเกี่ยวกับภิกษุณีและ โอกาสในการปฏิบัติธรรมของสตรีในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทต่อไปด้วย

สายเถรวาทเปรียบเสมือนต้นไฉ้แก่แก่ที่มีปมปมขรุขระและหยั่งรากลึก แต่ก็ยังสามารถให้เมล็ดที่สมบูรณ์อย่างล้นเหลือ รากที่หยั่งลึกและกิ่งก้านอันหนาที่บนี้เป็เหตุให้มีชีวิตอยู่ได้ยาวนาน หากเป็นต้นไม้เล็กและอ่อนแอ การเปลี่ยนแปลงและการตัดให้เป็นไปตามความต้องการคงเป็นเรื่องง่าย แต่ความสามารถที่จะต้านทานสภาวะอากาศและโรคพืชต่างๆ ย่อมจะลดลงไปอย่างมากด้วย เราหวังใ้ที่จะปฏิบัติต่อองคาพยพที่นานับถือนี้ด้วยความเคารพตามทีควร และหวังที่จะเฝ้าดูแลเมล็ดเหล่านั้นให้เจริญเติบโตและบรรลุถึงศักยภาพอันสูงสุด

กระแสการรณรงค์เรื่องภิกษุณีมีผลกระทบต่อชาวพุทธใน โลกตะวันตกเกือบทุกวงการ โดยเฉพาะในวัดป่าอมราวดีและวัดป่าจิตตวิเวกที่ประเทศอังกฤษ ทำให้เรื่องฐานะ บทบาทและอนาคตของสถาบันศีลธาราเป็นประเด็น ได้เถียงกันเป็นเวลานานหลายเดือน สถาบันศีลธารานั้นเกิดจากความพยายามของพระอาจารย์สุเมโธ เมื่อยี่สิบปีก่อนที่จะตอบสนองความต้องการของสตรีที่จะออกจากเรือนเพื่อปฏิบัติธรรมในรูปแบบของนักบวชสายวัดป่า โดยไม่ขัดต่อมติของคณะสงฆ์ไทย ศีลธาราจึงรับเอาวินัยและข้อวัตรของภิกษุณีมาปฏิบัติเพื่อให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์และเอื้อต่อการปฏิบัติมากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ เรื่องที่เกิดขึ้นที่เพิร์ธ ทำให้สถาบันนี้ถูกดึงเข้ามาเป็นประเด็นในการถกเถียง เนื่องจากว่าสถาบันศีลธารายังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของชาวพุทธทั่วไป บทต่อไปจึงขออธิบายความเป็นมาและทิศทางของสถาบันนี้ - ผู้แปล

๓. คณะศีลธารา (The Siladhara Order)

จุดหมายร่วม, โอกาสเฉพาะ

ในกรณีศีลธารานั้น รู้สึกได้ว่ามี การสื่อสารที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับภาพรวมของการให้ความสนับสนุนต่อคณะนักบวชหญิงยุคใหม่จากสถาบันภิกษุสงฆ์ รวมทั้งมีการให้ข้อมูลทีคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับ “ข้อวัตร ๕ ข้อ” [*๓] (ซึ่งเป็นข้อวัตรที่คณะสงฆ์อังกฤษได้ตั้งขึ้นเป็นระเบียบปฏิบัติ และถูกดำเนินในหนังสือร้องเรียนที่ส่งมายังที่ประชุมนี้) อย่างไรก็ตาม เราารู้สึกได้ถึง ความหวังใ้ที่ระบุไว้ในหนังสือร้องเรียน และตระหนักถึงโอกาสอันจำกัดที่สตรีพึงได้รับในการฝึกอบรมในพระธรรมวินัย และปรารถนาที่จะช่วยสนับสนุนสตรีที่มุ่งหมายต่อการบรรลุธรรม

ฝ่ายพระภิกษุสงฆ์ได้รักษาและคำจูนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเวลามากกว่าสองพันปี คณะสงฆ์ตระหนักว่าเป็นภาระรับผิดชอบที่จะต้องสืบทอดคำสั่งสอนนั้นให้คนรุ่นต่อไป สำหรับสายเถรวาทนั้นยังไม่มี ความเห็นพ้องต้องกันในการรื้อฟื้นวิธีฝึกอบรมภิกษุณีขึ้นมาใหม่ อีกทั้งคณะพระเถรีที่จะให้การฝึกอบรมแก่ผู้บวชใหม่นั้นก็ยังไม่ มี ฉะนั้นสิ่งที่สามารถทำได้ในเวลานี้ต้องดำเนินการไปภายในวิถีของสงฆ์ตามที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

เป็นเรื่องแน่นอนว่า ใครๆ ก็สามารถรักษาจิตใจ ทำสมาธิ สละบ้านเรือนออกบวชได้ แต่การอยู่ร่วมกับหมู่คณะนักบวช หมายถึงการได้รับการยอมรับในสังกัดของคณะสงฆ์ที่ใหญ่กว่า ซึ่งในแง่นี้ภิกษุสงฆ์ยังเป็นองค์กรเดียวที่ได้รับการยอมรับนับถือในระดับสากล เมื่อสามารถเข้าถึงองค์กรเช่นนี้ บุคคลนั้นย่อมเข้าถึงแหล่งของครูบาอาจารย์ และได้รับการยินดีต้อนรับและความไว้นับถือจากภรรวาสผู้มีศรัทธาในคณะสงฆ์อยู่แล้ว นอกจากนั้น ยังมีโอกาสได้รับความสะดวกทางด้านปัจจัยสี่ตลอดจนความเป็นอยู่พื้นฐานภายในวัดด้วย โอกาสทั้งหมดนี้เป็นที่มาของการก่อตั้งรูปแบบการฝึกอบรมซึ่งได้พัฒนาต่อมาเป็น “ศีลธारा” (แปลตามตัวอักษรว่า ผู้ทรงศีล)

ประวัติคณะศีลธारा

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ พระอาจารย์สุเมโธได้รับการแต่งตั้งจากคณะสงฆ์ไทยให้ทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านได้ให้ศีล ๑๐ แก่สตรีกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่ง ซึ่งได้รับการอบรมให้ถือศีล ๘ มา กว่าสามปีแล้ว ที่วัดป่าจิตตวิเวกในประเทศอังกฤษ จุดมุ่งหมายของท่านคือการให้โอกาสแก่สตรีที่จะปฏิบัติตนเป็นนักบวชในแนวทางของพระป่า ต่อมาพระอาจารย์สุเมโธได้ขอให้ขยายการฝึกออกไป โดยรวมเอาโครงสร้างทางศีลธรรมพื้นฐานและศีล ๑๐ เป็นหลัก ประกอบไปด้วยข้อปลีกย่อยรายละเอียดในการปฏิบัติ ที่สามารถสนับสนุนคณะนักบวชนี้ให้อยู่ได้โดยลำพัง ดังนั้น การฝึกจึงพัฒนามาจากพระวินัยฝ่ายภิกษุณีเพื่อให้ครอบคลุมเรื่องต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับสตรี รวมทั้งข้อวัตรต่างๆ ที่ทำให้สตรีสามารถจัดการกับกิจการของตนเองได้ ตลอดเวลาที่ผ่านไป วิธีการฝึกอบรมได้รับการปรับปรุงแก้ไขด้วยการปรึกษาหารือกันระหว่างคณะศีลธारा พระอาจารย์สุเมโธและพระเถระหลายรูป รวมทั้งนำเสนอประสบการณ์ดังกล่าวให้พระผู้ใหญ่ทั้งสายปกครองและสายปฏิบัติ ในประเทศไทยและศรีลังกาได้รับทราบด้วย อย่างไรก็ดี ไม่เคยมีเจตนารมณ์หรือการมอบให้ใครมีอำนาจที่จะจัดตั้งภิกษุณีสงฆ์ หรือคณะสงฆ์อิสระขึ้นใหม่แต่ประการใด

ความอาวุโสไม่ใช่โครงสร้างแห่งอำนาจ

ระบบอาวุโสในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทยอมรับว่า สถาบันภิกษุสงฆ์ได้เกิดขึ้นมาก่อนสถาบันนักบวชหญิง ในชีวิตประจำวัน ความอาวุโสจะครอบคลุมไปถึงเรื่องมารยาท เช่น ใครนั่งที่ใดในการชุมนุมอย่างเป็นทางการ ใครยืนที่ใดในการตั้งแถวรับอาหาร และในการปฏิสนธิใครจะเป็นผู้แสดงความเคารพก่อน นอกจากนี้ ความอาวุโสยังมีนัยยะด้วยว่า ผู้อาวุโสจะต้องดูแลและให้กำลังใจ ตลอดจนอนุเคราะห์ต่อผู้อ่อนอาวุโสกว่า

อย่างไรก็ดี ศีลธารามีโอกาสที่จะได้รับตำแหน่งที่มีสิทธิในการตัดสินใจทั้งในเรื่องของการสอนธรรมะและการฝึกอบรมผู้ปฏิบัติธรรมในคณะของตน สามารถเป็นฝ่ายบริหารมูลนิธิซึ่งเป็นเจ้าของและรับผิดชอบทางกฎหมายต่อวัดป่าอมราวดีและวัดป่าจิตตวิเวกได้ นอกจากนั้น คณะศีลธารายังมีตำแหน่งในที่ประชุมผู้อาวุโสซึ่งดูแลกิจสงฆ์ต่างๆ ในหมู่วัดสาขาที่อยู่ในความดูแลของพระอาจารย์สุเมโธด้วย

มีสิ่งที่พึงสังวรไว้ด้วยว่า เป้าหมายและวิถีชีวิตนักบวชในพุทธศาสนา มิได้สร้างขึ้นเพื่อการใช้อำนาจเหนือผู้อื่น หรือใช้อำนาจในการบริหารจัดการ หากแต่มุ่งที่จะสร้างอำนาจและพลังภายในเพื่อต่อสู้กับเพลิงอวิชชาในจิตใจของตน เกี่ยวกับเรื่องนี้ สตรีและบุรุษมีความเสมอภาคทางโอกาสโดยเท่าเทียมกันทุกประการ ในขณะเดียวกัน ในฐานะปวงชน เราตระหนักดีถึงมาตรการจำเป็นที่จะป้องกันการใช้อำนาจไปในทางที่ผิด ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในการดำเนินชีวิตร่วมกันไม่ว่าจะเป็นชุมชนใด

ข้อวัตร ๕ ข้อ และอนาคต

เมื่อสองสามปีที่แล้ว ได้เกิดความไม่เข้าใจระหว่างภิกษุสงฆ์และคณะศิษธาราขึ้น ในด้านที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่มนี้ที่วัดป่าอมราวดีและวัดป่าจิตตวิเวก ในขณะเดียวกัน พระอาจารย์สุเมโธมีความห่วงใยที่จะทำความเข้าใจ ในเรื่องของกฎเกณฑ์และสิทธิหน้าที่ที่คณะศิษธาราจะได้รับจากคณะภิกษุสงฆ์ให้ชัดเจนและมั่นคงขึ้น เนื่องจากเป็นที่ตระหนักชัดว่าพระอาจารย์สุเมโธเองคงจะไม่อยู่ตลอดไป ท่านจึงมีแนวทางความตั้งใจว่า ภิกษุสงฆ์ภายในวัดควรจะทำหน้าที่เสมือนผู้ค้ำประกันคณะศิษธาราในอนาคต และมาตรการเช่นว่านั้นควรจะมีการลงมือปฏิบัติเสียแต่บัดนี้เพื่อให้เรื่องนี้ดำเนินต่อไปได้ตลอดรอดฝั่ง ทั้งหมดนี้เป็นที่มาของข้อวัตร ๕ ข้อดังกล่าว

โปรดระลึกไว้ว่า ทางวัดป่าอมราวดีไม่ได้เสนอข้อวัตร ๕ ข้อนี้เพื่อเป็นกรอบมาตรฐานสากลเพื่อบังคับใช้ทั่วโลก หากแต่เพื่อชี้แจงข้อวัตรปฏิบัติภายใน ให้ผู้ที่ประสงค์จะเป็นศิษธาราได้รับรู้แต่เบื้องต้น และมีข้อมูลเพียงพอต่อการตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมด้วยหรือไม่ หรือจะมองหาวิถีทางอื่นๆ ที่เหมาะสมกับตนเองมากกว่า

ต้องยอมรับด้วยว่า ที่ผ่านมามีข้อบกพร่องบ้างในการเสนอข้อวัตร ๕ ข้อนี้แก่คณะศิษธารา และอาจจะต้องนำขึ้นมาพิจารณาในอนาคตเพื่อให้สามารถสื่อสารและปรึกษาหารือกันให้ดีขึ้น และในแต่ละวัดที่มีนักบวชทั้งสองฝ่าย คณะสงฆ์ได้มอบหมายให้พระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเป็นที่เคารพยอมรับจากคณะศิษธาราทำหน้าที่เป็น "ภิกษุที่ปรึกษา" เพื่อเป็นตัวกลางในการประสานงานสื่อสารเมื่อเกิดความไม่เข้าใจกันขึ้น ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อต้องการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป อันเป็นหลักการที่พระพุทธองค์ทรงใช้ในการบัญญัติพระวินัยนั่นเอง

หลวงพ่อกำลังจะใช้คำพหูพจน์หนึ่งเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติธรรมคือ ขอให้ "พอดี" หรือ "พอใช้ได้" สำหรับการบรรลุธรรม ความรู้สึกหรือทัศนคติอะไรก็ตามอาจเกิดขึ้นได้เมื่อประเพณีเชิงอนุรักษ์นิยมปะทะกับกระแสความคิดเชิงจิตวิทยาของชาวตะวันตก เจตนาของคณะสงฆ์คือการเสนอสิ่งที่ "พอดี" หรือ "พอใช้ได้" ซึ่งสามารถทำได้ทันทีในขณะนี้ แม้กระนั้น ความพยายามนี้ไม่อาจถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยเลย ความมั่นคงของคณะศิษธาราขึ้นอยู่กับความทุ่มเทและศรัทธาของสตรีทั้งหลาย เพื่อให้แนวคิดนี้เป็นรูปธรรมอันจับต้องได้ ที่ผ่านมานั้น ความพยายามและผลการปฏิบัติของคณะศิษธาราได้รับการ

กล่าวถึงน้อยไปในบทความที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ เรื่องนี้ออกจะไม่ยุติธรรมนัก เมื่อได้คำนึงถึงความตั้งใจจริงอย่างเข้มงวดที่คณะศิลาจาราได้ฝึกอบรมคนตลอดมา

ในขณะนี้ คณะศิลาจารากำลังจัดตั้งสาขาขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา และได้รับคำวิจารณ์ในเชิงบวกจากพระมหาเถระที่มีชื่อเสียงฝ่ายปริยัติ คือท่านเจ้าคุณพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) และผู้ปฏิบัติการแทนสมเด็จพระสังฆราช คือ สมเด็จพระพุฒาจารย์ เราหวังว่า แม้จุดเริ่มต้นของคณะนักบวชศิลาจารานี้ อาจไม่ใหญ่โตนัก แต่ด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนดังที่ได้ปฏิบัติมาแต่เริ่มแรก คณะนักบวชหญิงนี้จะมีโอกาสแผ่ขยายออกไปยังสถานที่ที่มีผู้สนใจคำสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นที่ยกย่องของแสงสว่างต่อโลกทั้งทางตะวันออกและตะวันตกในอนาคต

จะก้าวเดินต่อไปกันอย่างไร ?

ความเคารพเป็นคุณธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนา ในความหมายกว้างหมายถึงความเคารพต่อพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังหมายถึงการเคารพซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลโดยเน้นถึงการเคารพต่อผู้อาวุโสกว่าด้วย หลักการสำคัญเป็นไปนี้เพื่อความมั่นคงแห่งคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในระยะบั้นปลายแห่งพระชนม์ชีพ ในกิกขุอปริหานิยธรรม ๗ ข้อ [๔]

คำว่า “เถรวาท” หมายถึง วิถีทางของผู้อาวุโส การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่เป็นหัวใจของเถรวาท ที่อาจเรียกได้ว่า “อนุรักษนิยม” เถรวาทมีจุดมุ่งหมายในการอนุรักษคำสั่งสอนและพระวินัยที่ได้รับการบัญญัติไว้ในสมัยพุทธกาลให้ถูกต้องและใกล้เคียงของเดิมที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งซึ่งจะนำไปสู่ความหลุดพ้นเป็นอิสระได้ การนำพระธรรมนี้ไปสู่โลกตะวันตก ไม่ได้เริ่มขึ้นเพื่อที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพุทธศาสนา แต่เพื่อให้การปฏิบัติพระธรรมวินัยดำเนินต่อไปได้ในที่ที่สาธุชนเชื่อเชียวและยินดีให้การสนับสนุน แม้กระนั้นก็ตาม หากว่าเจตนารมณ์อันไม่จำกัดกาลนี้จะประสบกับสิ่งแวดล้อมและแง่คิดตามยุคสมัย การปรับข้อปลีกย่อยทางความคิดเห็นให้ตรงกันด้วยการประชุมปรึกษาหารือกันในบรรยากาศแห่งความสามัคคี ย่อมทำให้เกิดผลในทางที่เป็นธรรมเป็นวินัยด้วยกระบวนการที่เป็นไปตามธรรมชาติ โดยไม่เสียหลักการเดิม

ความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นอุปสรรคสำคัญ เราหวังว่าทุกท่านที่มีความห่วงใยในเรื่องดังกล่าว จะหลีกเลี่ยงอันตรายจากการแบ่งขั้วในชาวพุทธ และในขณะเดียวกัน เราหวังว่าบทความนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจ อันจะเป็นอีกก้าวหนึ่งที่จะนำเราไปในทิศทางที่ถูกต้องต่อไป

[*๑] นักบวชหญิงดังกล่าวนี้เรียกกันว่า สีสถารา

[*๒] ฟังบันทึกการประชุมได้โดย ดาวน์โหลด mp 3 file ที่ website www.forestsangha.org

[*๓] ข้อวัตร ๕ ข้อของสีสถาราที่วัดป่าอมราวดี คือ

๑) สีสถาราต้องให้ความเคารพต่อภิกษุทุกรูป

๒) การให้สีสถาราเป็นผู้นำในพิธีกรรมบางอย่างเช่น การทำวัตรสวดมนต์ การให้พร การแสดงธรรม อยู่ในการพิจารณาของพระเถระที่อยู่ในพิธี

๓) ภิกษุสงฆ์มีอำนาจให้การบวชแก่สีสถาราแทนพระอาจารย์สุเมโธ

๔) สีสถาราต้องปวารณาต่อภิกษุสงฆ์

๕) สีสถาราเป็นรูปแบบการปฏิบัติธรรมที่สมบูรณ์ในตัวเอง มิใช่เป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะนำไปสู่การบวชภิกษุณี

[*๔] อปริหานิยธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ค้างแห่งความเลื่อม มี ๗ ข้อ

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

๒) เมื่อประชุมพร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม มีกิจพร้อมเพรียงกันกระทำ

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติ ไม่เพิกถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาในสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้

๔) เคารพ และเชื่อฟังภิกษุที่เป็นพระเถระเป็นพระผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์

๕) ไม่ลุแก่อำนาจความอยากที่เกิดขึ้น

๖) ยินดีในเสนาสนะป่า

๗) ตั้งใจว่าเพื่อนพรหมจรรย์ที่มีศีล ที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข